

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра фінансів

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**на тему: «Казначейська система обслуговування бюджету:
ефективність функціонування та механізм управління»**

Студентки 2 курсу, 5м групи,
спеціальності 072
В'ячеславівни
спеціалізації «Публічні фінанси»

Олександри «Фінанси, банківська справа та страхування»

Своїкіної

Науковий керівник
к.е.н., доцент

Канева Тетяна
Володимирівна

Керівник освітньо-професійної програми
д.е.н., професор

Макогон Валентина
Дмитрівна

Завідувач кафедри фінансів,
д.е.н., професор,
заслужений діяч науки і техніки України

3
Чугунов Ігор
Якович

Київ 2021

Зміст

Вступ.....	3
Розділ 1. Теоретичні основи казначейського обслуговування бюджету.....	6
1.1 Сутність казначейського обслуговування бюджетних коштів.....	6
1.2 Інституційне забезпечення казначейського обслуговування бюджетів.....	9
Розділ 2. Аналіз казначейського обслуговування бюджетів.....	14
2.1 Казначейське обслуговування бюджету за доходами.....	14
2.2 Казначейське обслуговування бюджету за видатками.....	21
Розділ 3. Інформаційно–технічне забезпечення казначейського обслуговування бюджету.....	29
3.1 Інформаційні технології в системі казначейства	29
3.2 Захист інформації при забезпеченні казначейського обслуговування бюджетів.....	36
Висновки і пропозиції.....	50
Список використаних джерел.....	53
Додатки.....	56
Вступ	

Актуальність теми полягає в значимості казначейства для функціонування національної економіки, так як одним з найбільш важливих механізмів, що дозволяють державі здійснювати економічне і соціальне регулювання є казначейська система обслуговування бюджетів.

Казначейське обслуговування бюджету має велике соціально–економічне і державне значення. З давніх часів казначейське обслуговування держави була найважливішим елементом управління країною, потужним важелем впливу на соціально–економічні процеси.

В Україні раціональне управління державними фінансами набуло великого значення в міру переходу економіки країни до ринкових відносин. Перехід до ринкових методів господарювання зумовив головне реформування всієї фінансової сфери України та її основної ланки – бюджетної системи. Перебудова фінансової системи в Україні в ході ринкових перетворень супроводжувалася глобальними змінами як в самій бюджетній системі, так і в організації казначейської системи виконання бюджетів. У сучасному світі бюджет – це не тільки економічна основа для здійснення традиційних функцій держави, а й найважливіший інструмент державного регулювання економіки.

Основне призначення казначейської системи – сприяння оптимальному управлінню державними фінансовими ресурсами.

Інформаційна база дослідження. В якості інформаційної бази дослідження використані матеріали та аналітичні довідки Міністерства фінансів України, Державної казначейської служби України, матеріали науково–практичних конференцій, а також результати і дані спеціальних економічних досліджень.

Теоретичну базу дослідження склали наукові праці Сушко Н. І., Стоян В.І., Канєвої Т.В., Курганської Е.І., Кублікової Т.Б., Чугунова І.Я., Юрія Ю.Д.

Об'єкт дослідження – казначейська система обслуговування бюджету.

Предмет дослідження – механізм казначейського обслуговування бюджету.

Метою даного дослідження є розкриття теоретичних та практичних засад казначейського обслуговування бюджету, визначення напрямів удосконалення механізму казначейського обслуговування бюджету.

Реалізація даної мети відбувається при виконанні наступних завдань:

□ розкрити сутність казначейського обслуговування бюджетних коштів;

- визначити правове забезпечення казначейського обслуговування бюджетів;
- проаналізувати казначейське обслуговування бюджету за доходами;
- дослідити стан казначейського обслуговування бюджету за видатками;
- проаналізувати стан захисту інформації при забезпеченні казначейського обслуговування бюджетів;
- визначити напрями розвитку казначейського обслуговування бюджетів в Україні.

Методологічну основу магістерської роботи складають загальнонаукові і спеціальні наукові методи дослідження, в тому числі формально–догматичний, історичний, порівняльно–правовий, соціологічний, статистичний методи, а також методи аналізу і синтезу.

Використання різних методів у сукупності дозволяє провести об'єктивний аналіз фінансово–правового регулювання казначейського обслуговування, а також його елементів, їх взаємозв'язку, взаємозалежності та цілісності.

Нормативну базу дослідження складають: Конституція України, Бюджетний кодекс України, Положення про казначейську службу України, Накази Міністерства фінансів України.

Структура роботи: вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел та додатки.

Розділ 1 Теоретичні основи казначейського обслуговування бюджету

1.1 Сутність казначейського обслуговування бюджетних коштів

Відповідно до Бюджетного кодексу Державна казначейська служба є однією із учасників бюджетного процесу і наділена широкими бюджетними повноваженнями. Головним призначенням Державної казначейської служби України та її територіальних органів є обслуговування бюджетних коштів і

сприяння ефективному управлінню фінансовими ресурсами держави шляхом застосування оптимальних механізмів формування та використання бюджетних коштів.

Органи казначейства забезпечують ефективне управління державними фінансовими активами й зобов'язаннями. До їх відання належить також ведення обліку та складання звітності за операціями з коштами бюджетів усіх рівнів. Оскільки діяльність органів казначейства нерозривно пов'язана зі здійсненням бюджетного процесу, Казначейство нині є однією з найважливіших ланок в системі суб'єктів, які наділені бюджетними повноваженнями.

При виконанні державного бюджету і місцевих бюджетів застосовується казначейське обслуговування бюджетних коштів. Казначейство України забезпечує казначейське обслуговування бюджетних коштів на основі ведення єдиного казначейського рахунку, відкритого у Національному банку України.

Суть діяльності Казначейства України полягає в тому, що воно забезпечує казначейське обслуговування шляхом обліку надходжень, податків, зборів та інших обов'язкових платежів та проведення видатків державного бюджету через оплату рахунків об'єктів господарської діяльності, які виконали роботи, надали послуги відповідним розпорядникам коштів.

Казначейське обслуговування бюджетних коштів передбачає:

- 1) розрахунково-касове обслуговування розпорядників і одержувачів бюджетних коштів, а також інших клієнтів відповідно до законодавства;
- 2) контроль за здійсненням бюджетних повноважень при зарахуванні надходжень бюджету, взятті бюджетних зобов'язань розпорядниками бюджетних коштів та здійсненні платежів за цими зобов'язаннями;
- 3) ведення бухгалтерського обліку і складання звітності про виконання бюджетів з дотриманням національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку та інших нормативно-правових актів Міністерства фінансів України; 4) здійснення інших операцій з бюджетними коштами.

В органах, що здійснюють казначейське обслуговування бюджетних коштів бюджетним установам відкриваються рахунки у встановленому законодавством порядку.

Обслуговування Казначейством України установ України, які функціонують за кордоном, а також державних і комунальних вищих навчальних закладів, наукових установ та закладів культури у частині власних надходжень, отриманих як плата за послуги, що надаються ними згідно з основною діяльністю, благодійні внески та гранти здійснюється у порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України.

Казначейством України не здійснюється оплата послуг з оброблення електронних розрахункових документів та повідомлень у системі електронних переказів Національного банку України і з переказу коштів через валютні рахунки, відкриті в Національному банку України.

Казначейство України за погодженням з Міністерством фінансів України має право залучати на поворотній основі кошти єдиного казначейського рахунку для покриття тимчасових касових розривів місцевих бюджетів, Пенсійного фонду України.

Обсяги тимчасових касових розривів місцевих бюджетів, пов'язаних із забезпеченням захищених видатків загального фонду, покриваються Казначейством України в межах поточного бюджетного періоду, а тимчасові касові розриви Пенсійного фонду України, пов'язані з виплатою пенсій, - у межах фактичного дефіциту коштів на цю мету за рахунок коштів єдиного казначейського рахунку на договірних умовах без нарахування відсотків за користування цими коштами з обов'язковим їх поверненням до кінця поточного бюджетного періоду.

У разі розміщення коштів місцевого бюджету на депозитах та/або обслуговування коштів місцевого бюджету в частині бюджету розвитку та власних надходжень бюджетних установ в установах банків обсяги тимчасових касових розривів за загальним фондом такого місцевого бюджету не покриваються за рахунок коштів єдиного казначейського рахунку.

Порядок проведення таких операцій затверджується Кабінетом Міністрів України.

Власні надходження державних і комунальних вищих навчальних закладів, наукових установ та закладів культури, отримані як плата за послуги, що надаються ними згідно з основною діяльністю, благодійні внески та гранти, зараховуються на спеціальні реєстраційні рахунки, відкриті в територіальному органі Казначейства України, або на поточні рахунки у банках державного сектору.

Видатки спеціального фонду державних і комунальних вищих навчальних закладів, наукових установ та закладів культури, що проводяться за рахунок власних надходжень бюджетних установ, отриманих як плата за послуги, що надаються ними згідно з основною діяльністю, благодійні внески та гранти, здійснюються у порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України.

Розрахунково-касове обслуговування власних надходжень державних і комунальних вищих навчальних закладів, наукових установ та закладів культури здійснюється в територіальному органі Казначейства України або у банках державного сектору.

Органи Казначейства України несуть відповідальність за:

- 1) невиконання вимог щодо ведення бухгалтерського обліку та складання звітності про виконання бюджетів;
- 2) несвоєчасність подання звітності про виконання бюджетів;
- 3) здійснення витрат з перевищенням показників, затверджених розписом бюджету;
- 4) порушення в процесі контролю за бюджетними повноваженнями при зарахуванні надходжень бюджету та здійсненні платежів за бюджетними зобов'язаннями розпорядників бюджетних коштів відповідно до бюджетних асигнувань;
- 5) недотримання порядку казначейського обслуговування державного і місцевих бюджетів.

Керівники органів Казначейства України несуть персональну

відповідальність у разі вчинення ними порушення бюджетного законодавства та невиконання вимог щодо казначейського обслуговування державного і місцевих бюджетів, встановлених Бюджетним Кодексом.

Казначейство України в межах своїх повноважень забезпечує організацію та координацію діяльності головних бухгалтерів бюджетних установ та контроль за виконанням ними своїх повноважень шляхом оцінки їх діяльності.

1.2. Інституційне забезпечення казначейського обслуговування

Документи, що регламентують діяльність Державної казначейської служби України і формують її правову базу, можна згрупувати за двома основними напрямками:

- 1) Нормативно-правові документи, що регулюють основні напрями діяльності Казначейства України;
- 2) нормативні документи, що регулюють окремі аспекти діяльності Державної казначейської служби України.

До першої групи законодавчих документів відносяться Конституція України, Закони України і Укази Президента України, Постанови Верховної Ради і Кабінету Міністрів України, а також спільні постанови Кабінету Міністрів і Національного банку України стосовно загальних принципів розрахунково-касового обслуговування бюджетів і розпорядників бюджетних коштів.

До першої групи відноситься Указ Президента України від 27 квітня 1995 року « Про Державне казначейство України» і постанова Кабінету Міністрів України від 31 липня 1995 року № 590 № Положення про Державне казначейство України» , а також «Положення про Державну казначейську службу України», затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2015 р.. Положення визначає статус ДКСУ як урядового органу державного управління, що діє у складі Міністерства фінансів України і йому підпорядковується, а також його основні завдання, функції і права.

Розподіл повноважень згідно чинної законодавчої бази є наступним:

Кабінет Міністрів України забезпечує виконання Державного бюджету України,

Міністерство фінансів України – здійснює загальну організацію та управління виконанням Державного бюджету, координує діяльність учасників бюджетного процесу,

Казначейство України – здійснює операції з коштами Державного бюджету, розрахунково-касове обслуговування розпорядників бюджетних коштів, контроль за здійсненням бюджетних повноважень та дотриманням учасниками бюджетного процесу вимог бюджетного законодавства, ведення бухгалтерського обліку та складання звітності про виконання бюджетів.

Важливим кроком у законодавчому закріпленні порядку казначейського обслуговування державного та місцевих бюджетів, ролі органів казначейства в його забезпеченні є прийняття Бюджетного Кодексу України, яким значно розширені й конкретизовані функції Державної казначейської служби України.

До другої групи документів відносяться в основному накази казначейства України, Міністерства фінансів України і окремі Постанови Кабінету Міністрів України, які визначають принципи роботи Державної казначейської служби України з питань виконання бюджетів, поглиблення його контрольних функцій, оптимізації роботи, підвищення ефективності і контролю за цільовим спрямування бюджетних ресурсів тощо.

Положення про Державну казначейську службу України. Державна казначейська служба України (Казначейство України) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом

Міністрів України через Міністра фінансів України (д

Казначейство України входить до системи органів виконавчої влади та утворюється для реалізації державної політики у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів.

Казначейство України у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України, наказами Міністерства фінансів України, іншими актами законодавства України, а також дорученнями Президента України і Міністра.

Основними завданнями Казначейства України є:

- 1) внесення пропозицій щодо формування державної політики у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів;
- 2) реалізація державної політики у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів.

Бюджетний кодекс України – законодавчий акт, що регламентує відносини, що виникають на всіх стадіях бюджетного процесу.

Важливим кроком у законодавчому закріпленні порядку казначейського обслуговування бюджетів, ролі органів казначейства в його забезпеченні є прийняття Бюджетного Кодексу України, яким значно розширені й конкретизовані функції Державного казначейства. Це, у першу чергу, стосується порядку повнофункціонального обслуговування державного і місцевого бюджетів. Так, статтями 43, 48, 49 і 78 Бюджетного Кодексу в Україні законодавчо закріплено казначейську форму обслуговування відповідно державного і місцевих бюджетів. Передбачено здійснення Державним казначейством України операцій з коштами державного та місцевих бюджетів, розрахунково-касове обслуговування розпорядників коштів, контроль банківських повноважень при зарахуванні надходжень, прийнятті зобов'язань та проведенні платежів.

Окремо статтями 47 та 112 конкретно визначені й контрольні функції До казначейства в процесі виконання бюджетів, таких як здійснення контролю за відповідністю кошторисів розпорядників бюджетних коштів розпису державного та місцевих бюджетів, наявності відповідного бюджетного зобов'язання для платежу у бухгалтерському обліку виконання бюджетів, наявності у розпорядників бюджетних коштів невикористаних бюджетних асигнувань тощо.

Статтями 45 та 78 Бюджетного кодексу на органи Держказначейства покладені обов'язки ведення бухгалтерського обліку всіх надходжень, що належать Державному і місцевим бюджетам України, та за поданням органів стягнення здійснювати повернення коштів, що були помилково або надмірно зараховані до цих бюджетів.

Значна увага в цьому основному бюджетному документі відведена складанню і поданню поточній і періодичній звітності про виконання бюджетів. Визначені основні форми звітності, періодичність та терміни їх подачі казначейством до Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Рахункової палати, Міністерства фінансів України, територіальним органам самоврядування стосовно місцевих бюджетів. Ці обов'язки закріплені статтями 58-60 і 80. Поряд із цим статтею 123 передбачено і відповідальність органів казначейства України за невиконання вимог щодо ведення бухгалтерського обліку й складання звітності про виконання бюджетів, а також персональну відповідальність керівників у разі вчинення ними бюджетного правопорушення та невиконання вимог щодо казначейського обслуговування бюджетів, встановлених Бюджетним Кодексом.

Нормативні документи Казначейства України.

До другої групи документів відносяться в основному накази казначейства України, Міністерства фінансів України і окремі Постанови Кабінету Міністрів України, які визначають принципи роботи Державної казначейської служби України з питань виконання бюджетів, поглиблення його контрольних функцій, оптимізації роботи, підвищення ефективності і контролю за цільовим спрямування бюджетних ресурсів тощо. Основними із них є Положення про єдиний казначейський рахунок, План рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів, Порядок реєстрації та обліку бюджетних зобов'язань розпорядників бюджетних коштів та одержувачів бюджетних коштів в органах Державної казначейської служби України, Порядок казначейського обслуговування місцевих бюджетів та інші, які є нормативною і методологічною

базою для виконання, визначених законами України, основних напрямків формування й виконання Державного та місцевого бюджетів.

Відповідно до цих документів принципово важливим є затвердження Положення про єдиний казначейський рахунок, що дало можливість концентрації всіх бюджетних коштів на рахунку відкритому на ім'я казначейства України в Національному банку України, підвищення ефективності управління бюджетними ресурсами, оперативного перерозподілу коштів на покриття касових розривів в окремих регіонах республіки та підтримки місцевих бюджетів шляхом надання короткострокових безпроцентних кредитів.

Ряд нормативних документів направлени на удосконалення міжбюджетних відносин, розмежування доходів, перерахування міжбюджетних трансфертів, виконання державних програм соціального захисту населення.

Надзвичайно важливими є документи, які визначають принципи і порядок виконання державного й місцевого бюджетів за умови функціонування внутрішньої платіжної системи, входження казначейства України в систему електронних платежів Національного Банку України тощо.

Ці, та інші нормативно-правові акти спрямовані на розбудову, оптимізацію роботи і реформування казначейської системи, якій притаманний сьогодні надзвичайно динамічний характер. Реалізуючи важливі і невідкладні завдання бюджетного забезпечення економічного і економічного розвитку країни, казначейство України постійно розвивається як інституційна структура, нарощуючи свою функціональність.

Розділ 2 Аналіз казначейського обслуговування бюджетів

2.1 Казначейське обслуговування бюджету за доходами

Органи Державної казначейської служби в процесі казначейського обслуговування бюджетів за доходами наділені такими повноваженнями:

- встановлюють порядок відкриття та відкривають в головних управліннях та центральному апараті Казначейства рахунки для зарахування податків, зборів, інших обов'язкових платежів до бюджетів та державних цільових фондів; повідомляють реквізити рахунків для зарахування бюджетних надходжень органам державної податкової служби;
- зараховують до державного та місцевих бюджетів податки, збори, інші обов'язкові платежі;
- здійснюють розподіл зарахованих до бюджетів платежів відповідно до нормативів відрахувань, затверджених Бюджетним кодексом, законом про державний бюджет на відповідний рік і рішень про місцеві бюджети; перераховують за належністю розподілені кошти;
- готують розрахункові документи і проводять повернення помилково або надміру сплачених до бюджетів платежів на підставі висновків органів податкової служби, рішень судових органів, інших органів, що здійснюють контроль за нарахуванням та сплатою платежів;
- здійснюють відшкодування податку на додану вартість на підставі висновків органів державної податкової служби та рішень судових органів;
- забезпечують своєчасне та в повному обсязі зарахування міжбюджетних трансфертів до відповідних бюджетів;
- ведуть бухгалтерський облік доходів бюджету у розрізі кодів бюджетної класифікації доходів і типів операцій;
- складають звітність про виконання державного та місцевих бюджетів за доходами.

Доходи державного бюджету – це фінансові ресурси держави, що використовуються для виконання функцій, закріплених законами за державою. Доходи державного бюджету утворюються за рахунок надходжень на безповоротній основі, справляння яких передбачене законодавством України. [31]

Розглянемо квартальний звіт про виконання державного бюджету України за перше півріччя 2021 року (табл. 2.1.):

	затверджено Верховною Радою України на 2021 рік з урахуванням змін	план на 2021 рік з урахуванням внесених змін	виконано за січень-червень
Податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості	209 041 197 800,00	209 041 197 800,00	108 577 854 447,30
Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	32 534 637 000,00	32 534 637 000,00	13 662 408 786,79
Внутрішні податки на товари та послуги	507 713 000 000,00	507 713 000 000,00	223 825 561 553,45
Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції	28 621 000 000,00	28 621 000 000,00	12 634 575 509,77
Збори на паливно-енергетичні ресурси			450 895,88
Інші податки та збори	3 221 442 400,00	3 221 442 400,00	1 682 424 816,05
Доходи від власності та підприємницької діяльності	113 932 564 800,00	113 932 564 800,00	112 549 761 555,54
Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності	17 682 395 500,00	17 682 395 500,00	4 330 311 751,83
Власні надходження бюджетних установ	37 372 516 800,00	53 504 282 224,87	29 896 844 407,21
Доходи від операцій з капіталом	660 823 300,00	660 823 300,00	28 806 705,80
Надходження від продажу основного капіталу	49 198 000,00	49 198 000,00	11 730 285,04
Надходження від реалізації державних запасів товарів	607 853 000,00	607 853 000,00	2 026 758,45
Кошти від продажу землі і нематеріальних активів	3 772 300,00	3 772 300,00	15 049 662,31
Офіційні трансферти	1 756 136 500,00	1 756 136 500,00	479 615 127,97
Від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ	1 756 136 500,00	1 756 136 500,00	479 615 127,97
Цільові фонди	189 478 200,00	189 478 200,00	166 326 158,43
Всього доходів без урахування міжбюджетних трансфертів	967 070 201 400,00	983 201 966 824,87	514 028 237 828,44
Офіційні трансферти	8 763 448 900,00	9 816 518 802,94	5 361 143 661,49
Від органів державного управління	8 763 448 900,00	9 816 518 802,94	5 361 143 661,49

Табл. 2.1. Квартальний звіт про виконання державного бюджету України
за перше півріччя 2021 року [7]

Аналіз виконання плану за доходами. Проект закону про державний бюджет на 2021 рік розроблений за консервативними прогнозними макроекономічними показниками, які були затверджені урядом 15 травня поточного року. Він не враховує амбітні цілі Кабміну щодо зростання економіки (5-7%) та багато ініціатив, з якими команда президента виходила на вибори. Заплановане зменшення перерозподілу ВВП через сектор державних фінансів та скорочення бюджетного дефіциту, що безперечно є позитивним аспектом. Сукупні доходи сектору загальнодержавного управління (зведений бюджет та бюджети соцфондів,

включаючи Пенсійний фонд) становитимуть 37,5%, а видатки 39,9% від ВВП. У 2020 році відповідні показники становили 39,5% та 42,6%.

Прогноз по доходах бюджету консервативний. Доходи зведеного бюджету зростатимуть на 6,2%, повільніше ніж номінальний ВВП. Вони на 87% формуватимуться за рахунок податків. Зокрема, темпи зростання надходжень від ПДФО та податку на прибуток будуть вищими, ніж приріст номінального ВВП. Такі очікування в уряді пояснюють покращенням споживчих настроїв та зростанням доходів громадян. Натомість, доходи від акцизів скоротяться, а також впадуть неподаткові надходження.

Бюджет передбачає зниження перерозподілу ВВП через сферу публічних фінансів – видатки зведеного бюджету зростатимуть повільніше, ніж ВВП. У відсотковому значенні до ВВП найбільше зросте фінансування громадського порядку, безпеки та судів, сюди входять і нерозподілені кошти РНБО, що можуть бути розподілені на військову оборону, та економічної діяльності. По всіх інших статтях видатки зведеного бюджету у відношенні до ВВП знижатимуться.

Дефіцит державного бюджету помірний. Хоча в абсолютному значенні він зросте на 1,3% до 95 млрд грн, проте через зростання економіки він становитиме меншу частку ВВП – 2,1% проти запланованих на 2020 рік 2,3%. Фінансувати його планують в основному за рахунок запозичень. Плани по приватизаційних надходженнях у попередні роки не виконувалися, і зараз вони значно скромніші – на рівні 5 млрд грн. Хоча, зважаючи на задекларовані наміри врешті розблокувати велику приватизацію, цю суму можуть збільшити.

З суттєвих галузевих змін можна виокремити перерозподіл державної допомоги в сільському господарстві: держава відмовиться від допомоги великим компаніям, а кошти спрямує фермерам та малим підприємствам, у тому числі, на здешевлення кредитів на купівлю землі. Також на 2021 рік запланований остаточний етап реалізації реформи охорони здоров'я – лікарні мають стати автономними, а держава фінансуватиме надання послуг для пацієнтів, які підписали декларацію (на первинній ланці), та мають направлення від лікаря (для

другої та третьої ланки). Закупівлі відбуватимуться на центральному рівні через Національну службу здоров'я України.

Втім, проєкт не є остаточним, він не відображає можливі зміни у макропрогнозі, відкриття ринку землі та зміни у податковій сфері. Імовірно, що на початку листопада, коли проєкт підготують до другого читання, ми побачимо зміни в показниках. Зокрема, в бюджеті врахують нові законодавчі ініціативи та реформи, заплановані на 2021 рік, які передбачені програмою діяльності нового уряду.

Основними ризиками для виконання бюджету є великі обсяги погашення боргових зобов'язань, які вимагатимуть значних сум нових запозичень впродовж року. Це, в свою чергу, потребуватиме залучення підтримки від міжнародних фінансових організацій та відсутності зовнішніх шоків (як політичних, так і економічних).[30]

Розглянемо даний звіт на прикладі діаграми, що наведена у додатку А.

Судячи з даних, які внесені в таблицю сайту КЗСУ, ми бачимо, що план, який поставила перед собою держава не зовсім виконується.

Контролюючий орган несе відповідальність згідно із законом за несвоєчасність передачі органу, що здійснює казначейське обслуговування бюджетних коштів для виконання висновку про повернення відповідних сум коштів з відповідного бюджету. [3]

Доходи державного бюджету України в 2018 – 2020 р. (табл. 2.2.):

Рік	Доходи
2018 р.	928108,3 (млн. грн.)
2019 р.	998278,9 (млн. грн.)
2020 р.	688695,0 (млн. грн.)

Табл. 2.2. Доходи державного бюджету України в 2018 – 2020 р

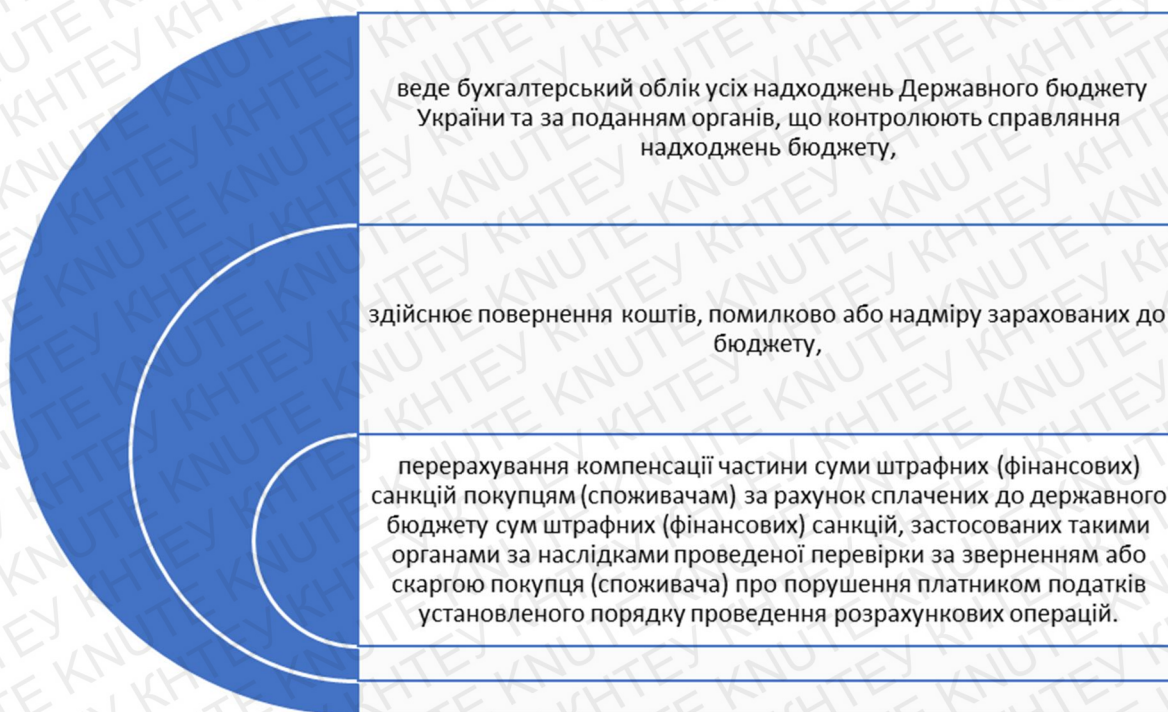
Бюджетним законодавством не можуть встановлюватися податки, збори й обов'язкові платежі та порядок їх справляння.

Податкові надходження є вагомим складником Державного бюджету України. В 2019 року вони становили 80,1% загальних доходів державного бюджету.

Удосконалення методів управління доходами спрямовано на забезпечення найбільш оптимального стану їх обсягів, посилення контролю за своєчасністю і повнотою надходжень коштів до бюджету, гармонізацію міжбюджетних відносин. [13, с.63]

Обслуговування Державного бюджету України за доходами. Казначейство України (рис. 2.1.):

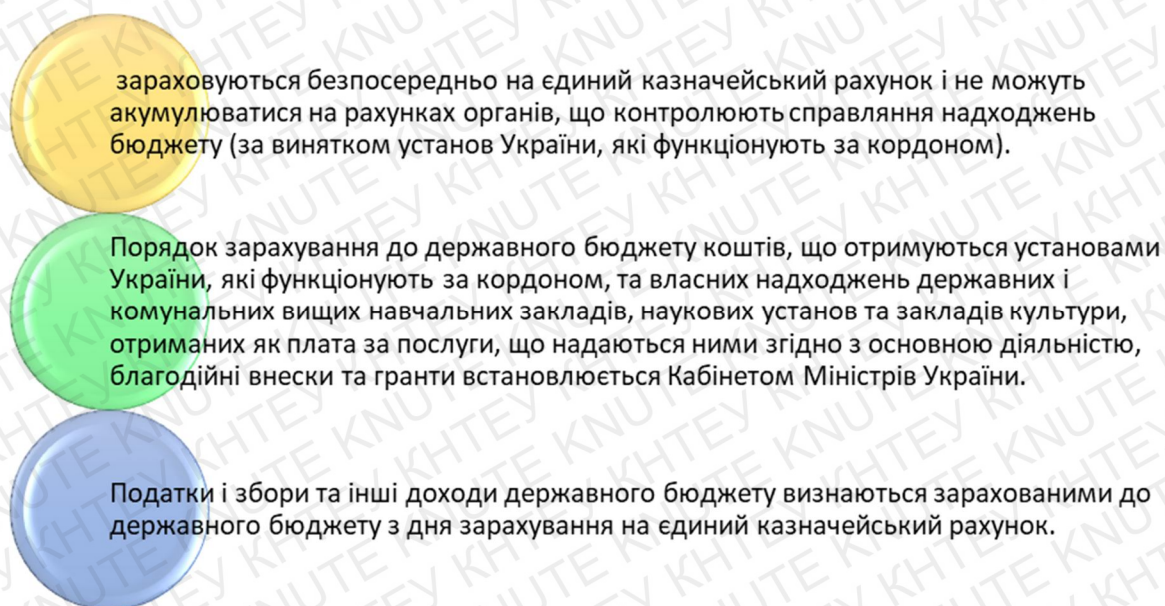

Рис. 2.1. Виконання Державного бюджету України за доходами

Казначейство України у визначений законодавством строк отримує від Мінфіну України на паперових та електронних носіях затверджений річний розпис асигнувань державного бюджету (за винятком надання кредитів з державного бюджету), помісячний розпис асигнувань загального фонду державного бюджету (за винятком надання кредитів з державного бюджету), річний розпис повернення кредитів до державного бюджету та надання кредитів з державного бюджету, помісячний розпис повернення кредитів до загального фонду державного бюджету, помісячний розпис надання кредитів із загального фонду державного бюджету,

річний розпис витрат спеціального фонду державного бюджету з розподілом за видами надходжень, помісячний розпис спеціального фонду державного бюджету (за винятком власних надходжень бюджетних установ та відповідних видатків). [5]

Органи, що контролюють справляння надходжень бюджету, забезпечують своєчасне та в повному обсязі надходження до державного бюджету податків і зборів та інших доходів відповідно до законодавства. Податки і збори та інші доходи державного бюджету (рис. 2.2.):

Рис. 2.2. Податки і збори та інші доходи державного бюджету

Треба відзначити, що платежі, які проходять через систему електронних платежів НБУ, знаходять своє відображення на рахунках 3-го класу Плану рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів, тобто «Платежі за день», та водночас на рахунках 6-го класу «Доходи», де міститься звітна інформація з початку року про надходження до бюджету. [15, с.84]

Позитивний момент цієї схеми – відсутність необхідності формування реєстрів, які застосовувалися за умови функціонування Держказначейства України

як клієнта банку, оскільки статус учасника СЕП НБУ передбачає формування файлів, що містять всю не-обхідну інформацію, яка формується в розрахункових палатах саме органів Держказначейства України. [10]

Таким чином, аналізуючи процес казначейського виконання державного бюджету за доходами, можна стверджувати, що Державне казначейство за роки свого існування пройшло відповідний шлях, який надав можливість визначитися з конкретними функціями – ми щодо:

- зарахування платежів;
- ведення обліку і складання звітності за видами податків і зборів у територіальному розрізі.

Усі інші питання, а саме: організація збору доходів (розрахунки та складання декларацій, звітів платників податків), ведення особових карток з платежів платників податків і зборів, контроль за складанням звітності про госпрозрахункову діяльність платників податків – належать до компетенції органів Державної податкової адміністрації та інших органів, що відповідають за надходження до державного та місцевих бюджетів. Що забороняється при виконанні Державного бюджету за доходами мною наведено у додатку Б.

У зв'язку з набуттям Державним казначейством України статусу учасника системи електронних платежів Національного банку України і розгортанням роботи розрахункових палат Держказначейства змінилися функції органів Державного казначейства в частині виконання державного бюджету за доходами і порядок відкриття рахунків для обліку доходів бюджету. Адаптований до цих умов Наказ Мінфін Про затвердження Порядку казначейського обслуговування доходів та інших надходжень державного бюджету від 29.01.2013 № 43. [6]

- здійснюють розподіл у розмірах, визначених законодавством, інших платежів, що зараховуються до державного бюджету, та перераховують за належністю розподілені кошти;
- готують розрахункові документи і проводять повернення надмірно або помилково сплачених платежів до бюджету на підставі висновків органів

державної податкової служби, рішень судових органів, інших органів, що здійснюють контроль за нарахуванням і сплатою платежів тощо;

- здійснюють відшкодування податку на додану вартість на підставі висновків органів державної податкової служби та рішень судових органів;
- складають щоденну, періодичну та річну звітність за доходами відповідно до кодів бюджетної класифікації доходів та подають її відповідним органам, які здійснюють контроль за нарахуванням і сплатою платежів до бюджету та державних цільових фондів.

2.2 Казначейське обслуговування бюджету за видатками доходами

Пріоритетні напрями діяльності Державної казначейської служби України на 2021 рік:

1. повнофункціональне обслуговування розпорядників (одержувачів) коштів державного бюджету з використанням системи дистанційного обслуговування «Клієнт казначейства – Казначейство».
2. Оптимізація кількості учасників системи електронних платежів Національного банку України – територіальних органів Казначейства, шляхом подальшої централізації інформаційних ресурсів Казначейства.
3. Участь у модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі:
  - консолідація фінансової звітності, складеної згідно з національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку в державному секторі;
  - адаптація облікової системи АС «Є-Казна» та внутрішньої платіжної

системи Казначейства до Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі.

4. Подальша інтеграція складових модулів системи АС «Є-Казна» для автоматизації безспірного списання коштів за судовими рішеннями за програмою КПКВК 3504030. Ведення обліку за судовими рішеннями щодо безспірного списання з рахунків боржника та за судовими рішеннями про стягнення надходжень бюджету.

5. Введення в дію програмно-технічного комплексу «Акредитований центр сертифікації ключів «CryptoKDC» шляхом набуття статусу кваліфікованого надавача електронних довірчих послуг.

6. Підвищення відкритості та прозорості у діяльності Державної казначейської служби України.

7. Участь у запровадженні єдиного рахунку для зарахування митних платежів.[29]

У процесі касового виконання бюджету за видатками органи казначейства мають такі повноваження:

1. ведуть мережу розпорядників та одержувачів бюджетних коштів;
2. здійснюють оперативне прогнозування та касове планування видатків державного бюджету;
3. відкривають рахунки для операцій з бюджетними коштами розпорядникам і одержувачам коштів бюджету та здійснюють їх розрахунково-касове обслуговування;
4. відкривають рахунки для обліку операцій з фінансування бюджетів, рахунки для здійснення операцій за борговими зобов'язаннями держави та здійснюють їх обслуговування;
5. здійснюють контроль за відповідністю кошторисів бюджетних установ розписам відповідних бюджетів;
6. ведуть облік бюджетних зобов'язань та бюджетних фінансових зобов'язань розпорядників і одержувачів бюджетних коштів;

7. зараховують на рахунки розпорядників та одержувачів коштів відкриті (виділені) їм бюджетні асигнування;
  8. оплачують витрати розпорядників та одержувачів бюджетних коштів;
  9. здійснюють попередній і поточний контроль за цільовим спрямуванням бюджетних коштів;
  10. проводять операції щодо перерахування міжбюджетних трансфертів з державного та місцевих бюджетів відповідно до закону про державний бюджет та рішень про відповідні місцеві бюджети;
  11. здійснюють безспірне списання коштів з рахунків розпорядників та одержувачів бюджетних коштів на підставі документів судових органів;
  12. призупиняють асигнування та операції з бюджетними коштами, застосовують адміністративні санкції до осіб, винних у бюджетних правопорушеннях;
  13. закривають бюджетні рахунки після закінчення бюджетного періоду.
- Стадіями виконання бюджету за видатками та кредитуванням є (рис. 2.4.):

---

1) встановлення бюджетних асигнувань розпорядникам бюджетних коштів на основі та в межах затвердженого розпису бюджету;

---

2) затвердження кошторисів, паспортів бюджетних програм (у разі застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі), а також порядків використання бюджетних коштів;

---

3) взяття бюджетних зобов'язань;

---

4) отримання товарів, робіт і послуг;

---

5) здійснення платежів відповідно до взятих бюджетних зобов'язань;

---

6) використання товарів, робіт і послуг для виконання заходів бюджетних програм;

---

7) повернення кредитів до бюджету (щодо кредитування бюджету).

Рис. 2.4. Стадії виконання бюджету за видатками та кредитуванням

Згідно із затвердженим розписом бюджету розпорядники бюджету отримують бюджетні асигнування, що є підставою для затвердження кошторису. Порядок розроблення, розгляду, затвердження та основних вимог до реалізації кошторису бюджетних установ встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Казначейство України контролює відповідність бюджетних прогнозів.

Розпорядники бюджету керують бюджетними асигнуваннями і контролюють дотримання процедур і вимог, встановлених цим Кодексом.

«Видатки» Звіту про виконання Державного бюджету України за січень – серпень 2021 р.

Тут наведено сумарні дані по видатках Державного бюджету України, що включають видатки як із загального фонду, так і зі спеціального фонду держбюджету. Більшу частину держбюджету (понад 90%) становить загальний фонд, кошти якого призначені для забезпечення фінансовими ресурсами загальних витрат (тобто, не спрямовуються на конкретну мету). Спеціальний фонд передбачає предметно-цільове використання бюджетних коштів (тобто, для фінансування конкретних цілей).

Видатки державного бюджету України (функціональна класифікація) у 2021 р. (млн. грн.) (табл. 2.3.):

	Код бюджетної класифікації	Витрати
Загальнодержавні функції	0100	102760,7
Оборона	0200	66562,8
Громадський порядок, безпека, судова влада	0300	92124,4
Економічна діяльність	0400	59360,1
Охорона навколишнього середовища	0500	2475,4

Житлово–комунальне господарство	0600	16,0
Охорона здоров'я	0700	51874,8
Духовний і фізичний розвиток	0800	4970,7
Освіта	0900	31801,4
Соціальний захист та соціальне забезпечення	1000	211578,1
в т. ч. соціальний захист пенсіонерів	1020	135944,9
Міжбюджетні трансферти	0180	103480,0

Табл. 2.3. Видатки державного бюджету України (функціональна класифікація) у 2020 р.

Видатки за програмною класифікацією видатків та кредитування бюджету (табл. 2.4.):

Код бюджетної класифікації	Найменування згідно з бюджетною класифікацією	Загальний фонд					
		затверджено Верховною Радою України на 2021 рік	план на 2021 рік з урахуванням внесених змін	план за січень-червень з урахуванням внесених змін	відкрито асигнувань за січень-червень	направлено відкритих асигнувань за січень-червень	виконано за січень-червень
1	2	3	4	5	6	7	8
0110000	Апарат Верховної Ради України	1 982 700 800,00	1 982 700 800,00	956 400 700,00	956 400 700,00	956 400 700,00	764 429 807,04
0111000	Апарат Верховної Ради України	1 982 700 800,00	1 982 700 800,00	956 400 700,00		956 400 700,00	764 429 807,04
0111010	Здійснення законотворчої діяльності Верховної Ради України	1 038 039 700,00	1 038 039 700,00	495 280 900,00		495 280 900,00	388 776 265,30

0111020	Обслуговування та організаційне, інформаційно-аналітичне, матеріально-технічне забезпечення діяльності Верховної Ради України	868 209 700,00	868 209 700,00	422 893 800,00		422 893 800,00	345 003 461,55
0111090	Висвітлення діяльності Верховної Ради України через засоби телебачення і радіомовлення та фінансова підтримка видання газети "Голос України"			38 226 000,00		38 226 000,00	30 650 080,19
0300000	Державне управління справами	2 057 037 000,00	2 066 482 678,00	969 382 615,00	969 382 615,00	938 191 600,00	846 854 865,02
0301000	Апарат Державного управління справами	2 024 139 700,00	2 033 585 378,00	953 644 515,00		922 540 300,00	831 698 146,34
0301010	Обслуговування та організаційне, інформаційно-аналітичне, матеріально-технічне забезпечення діяльності Президента України та Офісу Президента України	909 058 700,00	916 763 000,00	420 759 500,00		396 515 100,00	

Табл. 2.4. Видатки за програмною класифікацією видатків та кредитування бюджету [7]

Таким чином, ми бачимо, що план поставлений на січень-червень практично виконується, є малий проміжок недовиконання.

Важливим елементом управління під час здійснення казначейського виконання державного бюджету за видатками за умови роботи Державного

казначейства в статусі учасника системи електронних платежів Національного банку України стало чітке визначення вимог до системи платежів, сформульоване в Наказі Державного казначейства України від 25 травня 2004 року N 89. [8]

Відповідно до статті 115 Конституції України і норм Бюджетного кодексу Кабінет Міністрів України забезпечує і відповідає за виконання державного бюджету. Міністерство фінансів України згідно зі статтею 47 Бюджетного кодексу здійснює загальну організацію та управління виконанням Державного бюджету України, координує діяльність учасників бюджетного процесу з питань виконання бюджету.

Казначейство України здійснює платежі за дорученнями розпорядників бюджетних коштів у разі (рис. 2.5):

1) наявності відповідного бюджетного зобов'язання для платежу у бухгалтерському обліку виконання бюджету;

2) наявності затвердженого в установленому порядку паспорта бюджетної програми (у разі застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі);

3) наявності у розпорядників бюджетних коштів відповідних бюджетних асигнувань.

Рис. 2.5 Підстави для здійснення платежів

Бюджетним кодексом України визначено, що в Україні застосовується казначейська форма обслуговування державного бюджету, яка передбачає здійснення органами казначейства України операцій з коштами держбюджету, розрахунково-касового обслуговування розпорядників бюджетних коштів, прийняття зобов'язань, проведення платежів, а також ведення бухгалтерського обліку і складання звітності про виконання державного бюджету.

Виходячи з вимог Бюджетного кодексу, казначейство розробило Порядок виконання державного бюджету за видатками за умови функціонування

внутрішньої платіжної системи. Цей Порядок регламентує організаційні взаємовідносини між органами Держказначейства, розпорядниками, одержувачами бюджетних коштів та іншими клієнтами Державного казначейства України, а також розподіл обов'язків та відповідальності між ними в процесі виконання Держбюджету України за видатками. [9]

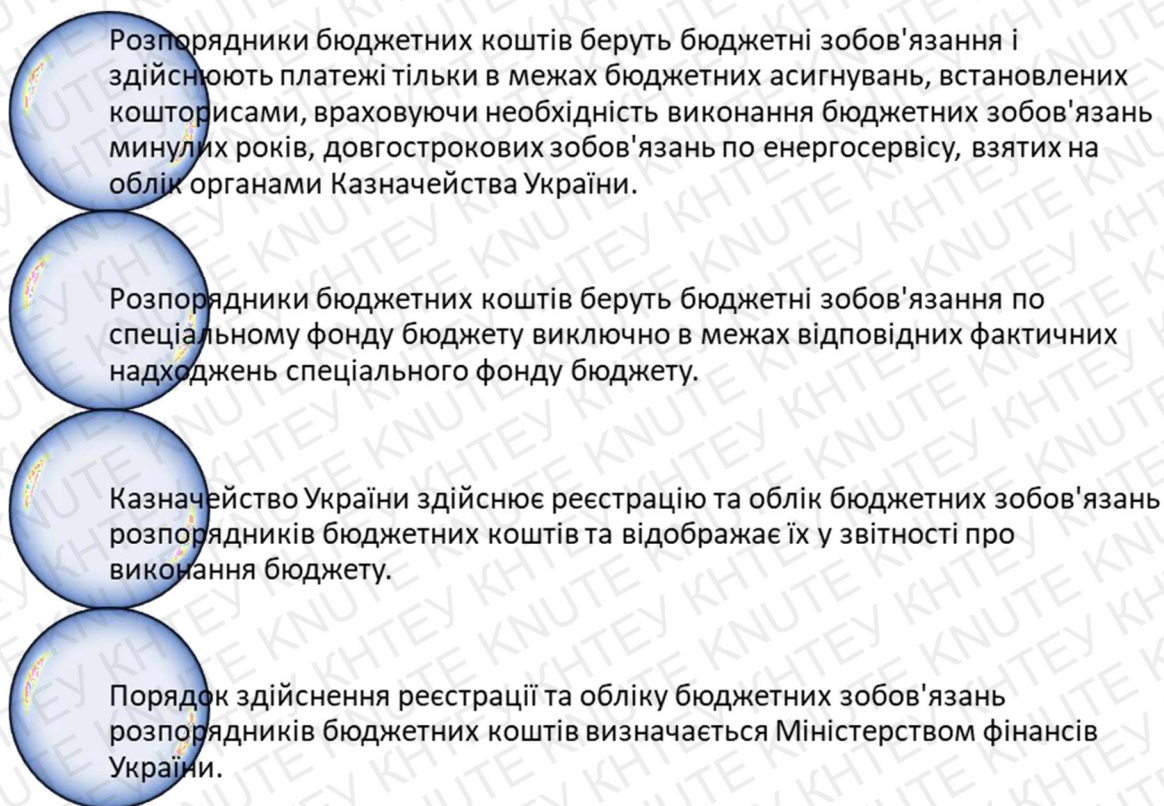
Запорукою якісного і безперебійного обслуговування органами Державного казначейства розпорядників коштів є правильно складена головними розпорядниками коштів мережа розпорядників коштів нижчого рівня та одержувачів по територіях. Розпорядники коштів III ступеня та одержувачі повинні включатися до мережі головного розпорядника бюджетних коштів або розпорядника II ступеня, якщо вони отримуватимуть кошти безпосередньо від нього.

Якщо установи (організації) не є одержувачами бюджетних коштів, а відповідно до укладених угод виконали для бюджетної установи (організації) або одержувача певні роботи (надали послуги тощо), то такі підприємства (установи, організації) не включаються до мережі розпорядників бюджетних коштів і рахунки в органах казначейства їм не відкриваються. [16, с.63]

Казначейство України є користувачем мережі головного розпорядника коштів, який повністю відповідає за достовірність даних, наведених у мережі.

Розпорядники коштів II ступеня подають управлінням на паперових та електронних носіях дані про мережу розпорядників коштів III ступеня та одержувачів у територіальному розрізі. Управління узагальнюють отримані дані, групують за територіями (місто, район) і доводять на електронних носіях до відповідних відділень Державного казначейства.

Взяття бюджетних зобов'язань (рис. 2.5.):

Рис. 2.6. Взяття бюджетних зобов'язань

На кожному рівні органи Держказначейства здійснюють перевірку відповідності даних, отриманих від вищого органу ДКУ, з переліком розпорядників одержувачів бюджетних коштів, що безпосередньо обслуговуються у відповідному органі Держказначейства. У разі невідповідності або відсутності в базі необхідної інформації про це повідомляється вищому органу Казначейство України для вжиття відповідних організаційних заходів.

[25. С.15]

Розділ 3 Інформаційно–технічне забезпечення казначейського обслуговування бюджетів

3.1 Інформаційні технології в системі казначейства

Основна мета інформаційних технологій у казначейській системі – створення інформаційного продукту, що дає змогу відобразити діяльність Казначейства України, виконання ним функцій. Крім того, важливим напрямом його діяльності

є також формування фінансової звітності про казначейське виконання бюджетів, що забезпечує базу для прийняття управлінських рішень.

Для реалізації цієї мети створюється модель виконання функцій, система формування звітності, організуються системи документообігу і контролю за цим процесом. Остання необхідна для того, щоб утримувати процес у рамках розробленої моделі функціонування казначейства навіть за наявності значних зовнішніх впливів. Для підвищення ефективності управління створюється автоматизована фінансова інформаційна система управління процесом виконання бюджетів, у якій основним компонентом є комп'ютеризований технологічний контур. [17, с.94]

Управління казначейською справою, засноване на використанні комп'ютерних технологій, враховує існуючі у системі казначейства інформаційні потоки та їх призначення.

Керівництво казначейською системою здійснює Голова казначейства. Саме в центральному офісі модель казначейського виконання бюджетів втілюється в готовий продукт. [24]

Бюджетний процес організовується відповідно до планових показників, які відтворюють модель виконання бюджету. У процесі виконання бюджету на нього діють зовнішні фактори, що призводять до відхилення системи від параметрів, запланованих бюджетом. [18, с.83]

Поточний стан виконання бюджету фіксується у звітності. На наступній фазі – фазі аналізу – визначається ступінь його відхилення від заданого плану і формується стратегія подолання цього відхилення. Безпосередній вплив на процес виконання бюджету, регулювання його параметрів здійснюється у фазі регулювання, що і дозволяє повернути його на задану траєкторію руху.

На різних фазах управління процесом виконання бюджету доводиться вирішувати численні функціональні завдання, що агрегуються у комплексі функціональних завдань казначейства. У вирішенні функціональних завдань

засобами сучасних інформаційних технологій завдання повинні бути представлені у вигляді певних задач, які алгоритмізуються і вводяться у ПК. [19, с.74]

Інформаційна система казначейства створюється на основі моделі, яка формується, виходячи з функціональних завдань, що їх вирішує казначейство України. Загальна математична модель управління казначейською справою охоплює комплекси взаємозалежних функціональних завдань, що визначають проблематику фаз управління. Часткові математичні моделі управління, які впливають із загальної, породжують окремі функціональні завдання. На основі концептуальної моделі вирішення функціональних завдань формується обчислювальна задача, придатна до вирішення засобами інформаційних технологій. Однак для вирішення задач управління в ПК необхідно мати алгоритм їх вирішення, який розробляється на основі логічної моделі.

Взаємозв'язки моделей і задач управління необхідно дотримувати вже на етапі проектування. Тоді він буде гарантією створення діючої автоматизованої системи.

Таким чином, від концептуальної моделі управління, що визначає зміст кожної фази управління, через системи математичних та алгоритмічних моделей і функціональних задач, що становлять логічний рівень управління, переходять до фізичного рівня вирішення завдань управління засобами обчислювальної техніки.

Кожна фаза управління казначейською системою містить низку комплексів завдань, які описуються відповідними математичними моделями. Вирішення цих завдань дає необхідну для цієї фази результуючу інформацію.

Розглянемо фази, притаманні функціям Казначейства України.

Фаза обліку в інформаційній технології необхідна для констатації реального стану параметрів виконання бюджету. Комплекс завдань, які вирішуються на цій стадії, належить, в основному, до функцій бухгалтерського обліку і має такі завдання, як: облік коштів і матеріальних цінностей, облік дохідної і видаткової частини бюджету, облік грошових і розрахункових (протокольних) операцій та ін. Математичні моделі тут досить прості, а результуючою інформацією є

бухгалтерські реєстри обліку і звітності, що характеризують стан виконання бюджету. [20, с.74]

Вихідна інформація фази обліку використовується фазою аналізу, до якої надходить також вихідна інформація фази планування як межа, встановлена бюджетом.

Фаза аналізу в інформаційній технології дає змогу визначити розмір і напрямок відхилень у значеннях параметрів виконання бюджету. На цьому етапі аналізується стан окремих параметрів виконання бюджету щодо заданих значень (розпису). Завдання на цій стадії полягають в аналізі активів і пасивів бюджету, залишків на рахунках, стану матеріальних і фінансових ресурсів організації та установ. Ці завдання описуються математичними моделями одно- і багатофакторного аналізу, аналітичних та оптимізаційних розрахунків. [21, с.63]

На стадії аналізу в результаті вирішення функціональних задач формуються аналітичні таблиці, графіки і як наслідок – рекомендації з регулювання процесу виконання бюджету. Вихідна інформація цієї фази надходить відповідним законодавчим і виконавчим органам, що, з урахуванням ситуаційних факторів, дає змогу ухвалювати обґрунтовані управлінські рішення про розміри і напрями використання цих коштів бюджету, аж до його уточнення. У складних ситуаціях у фазі аналізу використовується інформація від інших органів державної влади й управління, якими можуть бути і експерти (досвідчені фахівці–практики), і (за можливості) комп'ютерні експертні системи. Використання на стадії аналізу формалізованих моделей з різноманітними обмеженнями суттєво підвищує обґрунтованість і коректність ухвалення рішень про регулювання процесу виконання бюджету.

Фаза регулювання в інформаційній технології. Для формального опису завдань регулювання застосовують методи і моделі календарного і мережного планування, транспортні моделі й моделі оперативного управління. Результуючою інформацією цієї фази є календарні й мережні графіки корегування процесу виконання бюджету. [22, с.32]

Комплекси завдань фаз управління казначейським виконанням бюджету мають різний період вирішення та обсяги інформації, що опрацьовується. У фазі планування періодичність найбільша, особливо для завдань перспективного планування (3–5 років), а обсяги інформації, що опрацьовується, найменші, порівняно з іншими фазами. Найбільше інформаційне навантаження припадає на фазу обліку, де деякі завдання вирішуються щодня. Фаза аналізу оперує агрегованішою інформацією і з великим періодом вирішення завдань. У фазі регулювання номенклатура функціональних завдань суттєво менша, але зважуються вони щодня і на всіх рівнях структурних підрозділів казначейства.

Математичні моделі і методи вирішення функціональних задач тісно переплітаються в різних фазах, тому природно, що алгоритмічне і програмне забезпечення є спільним і становить узагальнену алгоритмічну модель процесу опрацювання даних у виконанні бюджету.

За базову інформаційну технологію вибирають інформаційну технологію Казначейства України, орієнтовану на певну сферу застосування.

І базова інформаційна технологія в цілому для системи казначейства, і окремі її інформаційні процеси можуть бути представлені трьома рівнями: –
концептуальним;
–логічним;
–фізичним.

Концептуальний рівень визначає змістовий аспект технології процесу, логічний відображається формалізованим (модельним) описом, а фізичний рівень розкриває програмно–апаратну реалізацію інформаційних процесів і технологій у системі казначейства.

На фізичному рівні певна інформаційна технологія реалізується за допомогою програмно–апаратних засобів, об'єднаних у відповідні підсистеми:

- управління;
- обміну;
- накопичення;

- опрацювання;
- представлення даних.

Велике поширення персональних комп'ютерів, збільшення їхніх функціональних можливостей, стрімке поліпшення основних параметрів (продуктивності, ємкості оперативної і зовнішньої пам'яті), зниження вартості мережного програмного забезпечення (ПЗ) й устаткування дають змогу організувати в казначействі розподілення системи опрацювання і накопичення даних. Вирішення окремих функціональних завдань управління припадає на автоматизовані робочі місця (АРМ) фахівців. АРМ – це робоче місце фахівця–керівника, укомплектоване персональним комп'ютером із програмним забезпеченням, що дає можливість в автоматизованому режимі вирішувати покладені на фахівця завдання. Звичайно, фахівець повинен мати навички роботи з комп'ютером і з установленим на комп'ютері ПЗ. [26, с.35]

Для підвищення ефективності і ступеня автоматизації технологій, реалізованих за допомогою АРМ, останні повинні бути об'єднані в локальну мережу з виходом у корпоративну і глобальну мережу. Реалізація інформаційних технологій у казначействі повинна нести у собі риси організаційної структури і для адміністративного будинку може являти шинну мережу клієнт – сервер», розбиту на сегменти, обмін між якими здійснюється через пристрій комутації – міст.

Сегмент адміністрації містить АРМ керівника і головних фахівців. До шини цього сегмента підключено сервер, на якому зберігається основне функціональне програмне забезпечення і база даних казначейства. Шинна технологія сегмента дозволяє обмінюватися даними між головними фахівцями й адміністрацією, а через міст зв'язуватися з АРМ служб провідних фахівців (ПФВ, бухгалтерія, відділи та ін.). У цьому сегменті готуються і приймаються управлінські рішення.

Управління і служби казначейства виділені в сегменти і через міст можуть взаємодіяти між собою й АРМ провідних фахівців. На комп'ютерах цього сегмента мережі казначейства розробляються плани, ведеться облік, виконується аналіз основних параметрів виконання бюджету, готуються матеріали мето дичного

характеру і нормативно-довідкова інформація. Сервер обчислювальної мережі казначейства для розширення функцій інформаційної технології в управлінні процесом виконання бюджету повинен бути через пристрій сполучення приєднаний до магістрального каналу, що дає вихід у корпоративну мережу казначейства, органів державної влади й управління, мережу Інтернет. [27, с.73]

Підрозділи казначейства територіально віддалені від центрального управління, і це потребує існування каналів зв'язку для підключення вилучених сегментів локальних мереж управління і відділень казначейств. Для цього може бути використано телефонну мережу чи виділено канали, дані по яких передаються за допомогою модема. У цьому випадку сегменти підрозділів казначейства підключаються через вилучені мости і модеми до телефонної мережі.

Передача даних телефонною мережею загального користування відзначається низькими якістю і швидкістю. Тому для надійного підключення сегментів підрозділів казначейства до мережі ДКУ бажано мати виділені телефонні лінії.

Тривала і безперебійна робота складної обчислювальної мережі казначейства не можлива без надійного адміністрування. Функції управління мережею повинні бути покладені на фахівця – адміністратора мережі. В його обов'язки входять фізична і програмна організація роботи мережі, управління регламентними роботами, підтримка в робочому стані мережного програмного забезпечення й устаткування. [28, с.74]

Процес накопичення даних у системі казначейства може бути реалізований шляхом організації банку даних на сервері і локальних баз даних на АРМ. У банку даних повинна зберігатися інформація стратегічного і тактичного характеру, у локальних базах – оперативні, проміжні й інформаційні дані.

Сучасні персональні комп'ютери і сервери щороку дають змогу накопичувати й опрацьовувати дедалі більші обсяги даних, завдяки чому потужність і продуктивність інформаційних технологій зростають, вносячи вагомий внесок у зростання ефективності управління.

Усі інформаційні потоки ДКУ поділяються на дві великі групи: грошові і негрошові (інформаційні).

Пріоритетні напрями діяльності Казначейства України на 2020 рік Казначейське обслуговування клієнтів із використанням електронних сервісів Казначейства, в тому числі системи дистанційного обслуговування «Клієнт казначейства – Казначейство» та системи подання електронної звітності АС «Є–Звітність».

АС "Є–звітність" дає можливість:

1. заповнити в електронному вигляді затверджені форми фінансової звітності, перевірити, підписати ЕЦП кожен форму фінансової звітності та подати до органу Казначейства за місцем обслуговування;
2. на підставі даних бухобліку, що формуються в інформаційній системі Казначейства, скласти бюджетну звітність, перевірити її, заповнити форми з розкриття елементів бюджетної звітності, підписати ЕЦП кожен форму бюджетної звітності та подати до органу ЦКУ за місцем обслуговування;
3. здійснювати автоматизовану консолідацію всіх форм фінансової та бюджетної звітності на кожному рівні консолідації;
4. прискорити перевірку ЦКУ звітності, у тому числі на відповідність даним бухобліку органів Казначейства, які формуються в інформаційній системі Казначейства.

Згідно із зазначеним проектом наказу розпорядники та одержувачі бюджетних коштів і фонди загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування звітність за I квартал 2018 року мають сформувати та подати через систему подання електронної звітності Казначейства.

Враховуючи вищезазначене, з метою підготовки до задачі фінансової та бюджетної звітності в електронному вигляді з використанням АС "Є–Звітність" починаючи зі звіту за I квартал 2018 року, необхідно до 28 лютого 2018 року здійснити заходи щодо підключення до системи АС "Є–Звітність". Дорожня карта

щодо підключення до системи та її детальний опис розміщено на веб-порталі Казначейства в розділі "Електронні сервіси". [12]

Користувачам СДО, які вже уклали договір про дистанційне розрахункове обслуговування з використанням комплексу «Клієнт Казначейства – Казначейство», слід заповнити та подати в орган Казначейства за місцем обслуговування документи:

- для обслуговування щодо мережі :

Заявку про надання доступу до системи дистанційного обслуговування клієнтів з використанням програмно-технічного комплексу «Клієнт Казначейства – Казначейство» (розпорядники бюджетних коштів);

- для отримання виписки з рахунків за надходженнями:

Заявку для отримання виписки з рахунків за надходженнями засобами системи дистанційного обслуговування клієнтів з використанням програмно-технічного комплексу «Клієнт Казначейства – Казначейство» (для органу, що контролює справляння надходжень бюджету),

Заявку для отримання виписки з рахунків за надходженнями засобами системи дистанційного обслуговування клієнтів з використанням програмно-технічного комплексу «Клієнт Казначейства – Казначейство» (для місцевого фінансового органу).

3.2 Захист інформації при забезпеченні казначейського обслуговування бюджетів

При використанні інформаційних технологій у процесі казначейського обслуговування бюджетних коштів та здійсненні операцій у системі електронних платежів Національного банку України і внутрішній платіжній системі Казначейства України необхідно створити надійну систему безпеки і захисту технічних засобів та інформації. [11]

З удосконаленням програмно-технічних засобів автоматизованої обробки інформаційних потоків у системі казначейства, розширенням систем

телекомунікацій проблема захисту інформації постає все гостріше. Це зумовлено передусім переходом від традиційної паперової технології зберігання та передачі даних до електронної, а також об'єднанням обчислювальних систем, створення корпоративних та глобальних мереж і розширення доступу до інформаційних ресурсів широкого кола користувачів при достатньо розвинутих технологіях захисту інформації.

Для забезпечення високого рівня безпеки міжбанківських розрахунків, надійної та безперервної роботи інформаційно–телекомунікаційної системи органів казначейства необхідно створити умови для безпеки та захисту інформаційних систем від наявних загроз.

Система захисту електронних документів – це комплекс апаратно–програмних засобів криптографічного захисту та ключової інформації до них, технологічних і організаційних заходів щодо захисту інформації. [5]

При створенні системи захисту необхідно провести детальний аналіз можливих загроз, найбільш уразливі місця у системі та збитки, які можуть виникати під час порушення системи захисту. Найбільш розповсюдженою загрозою для безпеки інформації є несанкціонований доступ, тобто отримання користувачем доступу до об'єкта, на який він не має дозволу. У системі казначейства, де при обслуговуванні бюджетів обробляється конфіденційна інформація, цей вид загроз є особливо небезпечним. Суттєвою загрозою є вірусні атаки будь–якого типу. Вони можуть призводити до повної зупинки системи, повної або часткової модифікації програмного забезпечення системи, викрадення інформації. [28, с.121]

Система захисту інформації вимагає певного правового оформлення. Функціонування системи захисту потребує створення та введення в дію відповідних законодавчих та підзаконних актів, які регламентують правила роботи з платіжною інформацією, що обробляється, накопичується та зберігається у системі. Крім цього, правила роботи системи захисту у внутрішній платіжній системі казначейства визначаються окремими нормативно–інструктивними документами Державної казначейської служби і є обов'язковими до виконання

всіма учасниками системи. Між учасниками платіжної системи укладаються договори, де обумовлюється відповідальність сторін за порушення правил роботи, взаємовідносини між учасниками системи, умови вирішення спірних питань.

Певною мірою похідними від законодавчих є морально–етичні норми, дотримання яких на відміну від законодавчих не є обов'язковим, проте їх недотримання призводить до витоку інформації й порушення її таємниці. Морально–етичні норми поведінки учасників розрахунків у системі казначейства склалися традиційно та поширюються по мірі поширення обчислювальної техніки і засобів зв'язку. [29, с.74]

Необхідною умовою створення надійної системи захисту є розробка адміністративних (організаційних) заходів, які регламентують процес обробки платіжної інформації, використання її ресурсів, вимоги до обслуговуючого персоналу тощо. Ці заходи захисту інформації повинні охоплювати всі стадії обробки інформації і передбачають:

- режимні вимоги до приміщень та сейфів;
- вимоги до підбору персоналу;
- вимоги до роботи на персональних комп'ютерах та роботи в мережах. Фізичний захист систем електронних розрахунків потребує виконання вимог щодо безпечного і надійного функціонування програмно–технічних засобів. Особлива увага повинна приділятися фізичній охороні та пропускному режиму будівель, де розміщена основна обчислювальна техніка, а також центрів генерації та сертифікації ключів платіжної системи. Останні мають бути обладнані відповідною обчислювальною технікою, яка пройшла випробування на побічні електромагнітні випромінювання для захисту від перехоплення і витоку ключової інформації технічними каналами. Обчислювальна техніка для генерації і сертифікації ключів не повинна входити до локальних мереж, або повинна бути обладнана відповідною системою захисту від втручання з інших робочих місць локальної мережі. [30, с.64]

Система захисту інформації, яка у системі електронних платежів Національного банку функціонує у формі електронних документів, охоплює всі етапи розробки, впровадження й експлуатації програмного забезпечення внутрішньої платіжної системи. Створення надійної та ефективної системи захисту інформації в органах казначейства відбувається в декілька етапів:

- аналіз можливих загроз та втрат для платіжної системи полягає у виборі з безлічі можливих впливів на систему лише тих, які можуть реально виникати і наносити значні збитки системі;
- розробка (планування) політики безпеки і системи захисту у вигляді єдиної сукупності заходів різного плану (правових, морально–етичних, адміністративних, технічних) для протидії можливим загрозам;
- реалізація системи захисту з використанням організаційних і програмно–технічних засобів захисту інформації;
- супроводження системи захисту під час експлуатації платіжної системи.

Усі етапи нерозривно пов'язані між собою. У процесі впровадження та експлуатації платіжної системи необхідно постійно аналізувати достатність системи захисту та можливість виникнення загроз, які не були враховані на попередніх етапах. Тому процес створення системи захисту інформації є постійним і потребує уваги та безперервного ретельного аналізу функціонування платіжної системи.

Потрібно комплексно підходити до створення надійних систем захисту інформації, тобто створювати захищене середовище для обробки платіжної та службової інформації, яке об'єднує різноманітні (правові, організаційні, програмно–технічні) засоби для протидії будь–яким загрозам. Враховуючи особливості конкретної платіжної системи комплекс заходів для реалізації політики безпеки та механізму захисту повинен включати:

- встановлення особливого режиму конфіденційності шляхом

проведення ідентифікації, автентифікації й авторизації всіх суб'єктів і об'єктів платіжної системи, а також усієї інформації; – обмеження доступу до конфіденційної інформації через здійснення контролю входу користувача до системи і керування системою паролів. Доступ повинен надаватися тільки до тієї інформації, яка необхідна для виконання конкретних завдань;

- використання організаційних і технічних засобів захисту інформації.

Так, реєстрація, протоколювання й аудит забезпечують отримання й аналіз інформації про стан ресурсів системи, реєстрацію дій, які можуть бути визначені як небезпечні ситуації; – здійснення контролю за дотриманням встановленого режиму конфіденційності, тобто обмеження можливостей використання ресурсів системи програмами, процесами і користувачами згідно з політикою безпеки. Успішна реалізація політики безпеки платіжних систем можлива за умови безперервного захисту платіжних документів на всіх етапах їх обробки: підготовки, відправки каналами зв'язку, прийому та обробки документа, списання або зарахування коштів відповідно до отриманого документа тощо.

Казначейство України та його територіальні органи функціонують нині на достатньо високому рівні автоматизації з високим ступенем надійності та власною системою захисту електронних документів. У практичній діяльності органів казначейства захист інформації здійснюється за такими самостійними напрямками:

– захист інформації від несанкціонованого доступу й модифікації, що передбачає захист фінансової інформації від усіляких посягань зловмисників, що можуть завдати системі суттєвий матеріальний й нематеріальний збиток;

– захист інформації у каналах зв'язку спрямований на запобігання можливості несанкціонованого доступу до конфіденційної інформації, що проходить по каналах зв'язку між різними рівнями казначейської системи, а також між органами казначейства та іншими учасниками бюджетного процесу –

Національного банку, органами доходів і зборів, фінансовими органами;

— захист інформації від комп'ютерних вірусів і інших небезпечних впливів по каналах поширення програм і файлів (через мережу Internet, власну поштову систему тощо).

Загалом функціонування платіжної системи забезпечують програмно-технічні засоби, які структурно складаються з АРМів, що безпосередньо забезпечують роботу з СЕП, та АРМів, які забезпечують роботу внутрішньої платіжної системи казначейства.

АРМи, які забезпечують функціонування внутрішньої платіжної системи казначейства, обслуговуються АС "Є-Казна", "Казна-Видатки Центр", "Казна-Мережа". Ці автоматизовані системи побудовані за так званою Web-технологією, що обумовлено вимогами до унеможливлення несанкціонованого доступу до інформації. Застосування Web-технологій дозволило відділити базу даних серверу від безпосередніх користувачів інформації: сервери баз даних розміщуються в окремих серверних кімнатах і не мають можливості взаємодіяти з СЕП.

Для забезпечення взаємодії органів казначейства із системою електронних платежів НБУ використовують АБС "Барс-Мілленіум". За допомогою цього програмного продукту відділи обслуговування операційного дня казначейства мають можливість обмінюватися інформацією із учасниками СЕП НБУ.

Тому систему захисту інформації в платіжній системі органів казначейства можна поділити на два блоки:

- 1) захист інформації при здійсненні операцій у системі електронних платежів Національного банку України;
- 2) захист інформації у локальній обчислювальній мережі та корпоративній мережі.

Захист електронних документів у внутрішній платіжній системі Казначейства України здійснюється згідно з Правилами організації захисту електронних банківських документів з використанням засобів захисту інформації Національного банку України Постанова 26.11.2015 № 829 Про затвердження нормативно-

правових актів з питань інформаційної безпеки та Інструкцією про порядок організації захисту електронних документів у Державному казначействі України, затвердженою наказом Казначейство України від 30.12.2008 р. № 565. Система захисту електронних документів складається з комплексу програмно– апаратних засобів криптографічного захисту та ключової системи до них, технологічних і організаційних заходів щодо захисту інформації у внутрішній платіжній системі казначейства. [10]

Криптографічний захист – вид захисту, що реалізується за допомогою перетворення інформації з використанням спеціальних даних (ключових даних) з метою приховування (або відновлення) змісту інформації, підтвердження її справжності, цілісності, авторства тощоб.

Ефективність захисту платіжних систем за допомогою будь–яких криптографічних алгоритмів значною мірою залежить від безпечного розподілу ключів. Ключова система та самі ключі є основою криптографічного захисту, тому інформація про це має закритий характер і розголошенню не підлягає.

Побудова ключової системи виконується службою захисту інформації Національного банку згідно з діючою системою захисту. Ключова система вміщує ключі асиметричного шифрування, що генеруються в територіальних органах казначейства за допомогою наданих генераторів ключів, та ключі симетричного шифрування, що використовуються для апаратного шифрування.

Під час генерації ключів одночасно створюється ключова пара, яка складається з таємного (або особистого) і відкритого ключів. Особистий ключ представляє собою параметр криптографічного алгоритму формування електронного цифрового підпису, доступний тільки особі, яка підписує електронний документ. А відкритий ключ – параметр криптографічного алгоритму перевірки електронного цифрового підпису, доступний суб'єктам відносин у сфері використання електронного цифрового підпису

Секретний ключ використовується для накладання та перевірки електронного цифрового підпису, а відкритий ключ служить для аутентифікації користувача в системі. Таємні ключі записуються на зовнішній носій інформації. Відкриті ключі після сертифікації в центрі сертифікації вносяться в таблицю відкритих ключів, яка зберігається на жорсткому диску персональної електронно-обчислювальної машини відповідно до технології обробки інформації. [30, с.63]

Електронний цифровий підпис – вид електронного підпису, отриманого за результатом криптографічного перетворення набору електронних даних, який додається до цього набору або логічно з ним поєднується і дає змогу підтвердити його цілісність та ідентифікувати підписувача. Електронний цифровий підпис накладається за допомогою особистого ключа та перевіряється за допомогою відкритого ключа.

Для криптографічного захисту електронних документів органів казначейства використовуються засоби апаратного шифрування.

На кожному етапі підготовки, обробки та виконання електронних документів система захисту інформації передбачає чіткий розподіл відповідальності між усіма учасниками електронного документообігу.

Для роботи із засобами криптографічного захисту призначаються такі відповідальні особи: адміністратор захисту інформації, технолог АРМ ЕЦП (автоматизоване робоче місце електронного цифрового підпису), операціоніст АС "Є–Казна" WEB, бухгалтер АС "Є–Казна" WEB, директор АС "Є–Казна" WEB. Розподіл відповідальності між зазначеними працівниками здійснюється наступним чином:

- операціоніст безпосередньо здійснює введення електронних документів в систему АС "Є–Казна" WEB, здійснює накладання свого особистого підпису за допомогою секретного ключа і несе персональну відповідальність за всі підписані ним документи;
- бухгалтер АС "Є–Казна" WEB перевіряє підпис операціоніста на

електронному документі і після перевірки накладає власний підпис. З моменту підписання документа даною особою відповідальність переходить до неї;

- директор АС "Є–Казна" WEB перевіряє підпис бухгалтера та накладає власний цифровий підпис за допомогою особистого секретного ключа. Після цього формується пакет електронних документів для відправки в систему електронних платежів Національного банку України. На даному етапі відповідальність несе керівник;
- технолог АРМ ЕЦП слідкує за наявністю в системі сформованих пакетів документів та за допомогою власного секретного ключа накладає підпис, після чого здійснює відправку пакета документів у систему електронних платежів НБУ;
- адміністратор захисту інформації здійснює перевірки дотримання відповідальними особами правил організації захисту електронних документів.

Що стосується захисту інформації від несанкціонованого доступу у локальній обчислювальній мережі та корпоративній мережі, то його організація базується на таких програмно–технічних засобах: протокол Secure Socket Layer (SSL), Firewall (FW), віртуальні приватні мережі (VPN). Вони забезпечують необхідний захист мережі Державної казначейської служби, включаючи периметр між корпоративною мережею та Internet і мережами головних управлінь і управлінь (відділень) казначейства, визначення переліку виконуваних функцій в АС "Є–Казна" за логіном та паролем.

Протокол SSL (Secure Socket Layer – протокол захищених сокетів) призначений для приватного та надійного обміну інформацією між головними управліннями казначейства та управліннями (відділеннями), і є найпоширенішим засобом захисту інформації у Intranet/Internet. Він представляє собою протокол шифрування інформації з відкритим ключем. Для ініціалізації з'єднання за цим протоколом створюється гіперпосилання з використанням HTTPS (Hyper Text Transmission Protocol Secure – протокол захищеного передавання гіпертексту) в

якості ідентифікатора протоколу. HTTPS ініціює взаємодію між клієнтом та сервером за протоколом SSL.

Конфіденційність інформації, що передається через встановлене захищене з'єднання, забезпечується шляхом шифрування інформації на сформованому відкритому ключі з використанням симетричних криптографічних алгоритмів.

Контроль за цілісністю блоків даних, що передаються, здійснюється за допомогою кодів автентифікації повідомлень (Message Autentification Code – MAC).

Взаємодія сторін захищеного з'єднання з використанням протоколу SSL здійснюється в два етапи:

- 1) встановлення SSL–сесії (або інакше–процедура рукостискання); 2) захист потоку даних.

На першому етапі взаємодії (рукостискання) здійснюється автентифікація (підтвердження справжності) сервера та клієнта. Перед початком роботи сторони погоджують алгоритми шифрування та формують загальні криптографічні ключі для подальшого захисту з'єднання.

На другому етапі інформація шифрується і відправляється стороні, що її приймає, де перевіряються коди автентифікації повідомлень, інформація дешифрується і передається для подальшого використання. Інформація надсилається клієнтові у вигляді цифрових сертифікатів, виданих сертифікаційними авторитетами. Захищені цифровим підписом сертифікаційних авторитетів сертифікати забезпечують надійний захист інформації, виключає можливість її спотворення чи підміни.

Технічною підсистемою, яка забезпечує захист інформації від несанкціонованого доступу є Firewall–сервер. Він виконує функцію захисту системи від несанкціонованого доступу з боку мережі Internet та створення віртуальної приватної мережі для управліннь казначейства, що використовують як віддалений доступ мережу Internet.

У спеціальній літературі поняття "Firewall" визначають як апаратний або програмний пристрій, призначений для захисту мережі від несанкціонованого

доступу з іншої мережі, шляхом регулювання потоку інформації, який проходить через маршрутизатор, що з'єднує ці мережі¹⁰. Ізолюючи комп'ютери і мережі від несанкціонованого доступу й автоматично протоколюючи всі спроби з'єднання, Firewall забезпечує можливість визначати й підтримувати рівень захисту, необхідний для Казначейства України. Для стандартних протоколів Firewall досліджується інформація на предмет порушення системи безпеки.

Даний засіб захисту інформації дозволяє чи забороняє будь-яку спробу з'єднання, ґрунтуючись на певних правилах авторизації й методах розпізнавання, здатний відстежувати великі обсяги інформації, включаючи статистику підключень, кількість спроб підключення, розмір інформаційного потоку та інші характеристики. Тобто діє як Ргоху-сервер, який виступає посередником між клієнтом та сервером. З'єднання відбувається безпосередньо з комп'ютерами клієнтів, і на внутрішньому сервері зберігаються адреси цих клієнтів аналізує кожен пакет, що надійшов до мережі і тільки пакети, що є відповіддю на певні запити, пересилаються далі.

Для забезпечення контролю за виконанням вимог щодо захисту інформації у системі казначейства створені служби захисту інформації. Основним завданням цих служб є налагодження та впровадження відповідних систем захисту інформації від несанкціонованого доступу до інформаційно-обчислювальної мережі та платіжних систем. Вони також проводять перевірки органів казначейства, що використовують засоби захисту інформації, на предмет дотримання працівниками правил захисту інформації. Для надійного та безперебійного функціонування системи захисту цими структурами проводиться постійний аналіз стану захищеності локальних мереж системи казначейства.

РРРеееееесссттттррр

бббюююдддлжжжееетттгннниииххх

фффіїііінааанннсссооввввиииххх

ззз000ббб000ввв””’яяяззззаанннннньь

Транспортний файл має відповідати структурі dBaseIII.

Дані в транспортному файлі мають відповідати кодовій сторінці Win-1251, кодова сторінка Win-1251 має бути зазначена в заголовку файлу.

Структура імені файлу:

Ffkkkkkkddmmgggg.dbf, де:

Ff - ідентифікатор файлу; **kkkkkk** - код розпорядника/одержувача бюджетних коштів, **ddmmgggg** - дата подання інформації

(**dd** - день, **mm** - місяць, **gggg** - рік) (табл. 3.1.)

Поле	Тип	Розмір	Призначення
OP	N	1	Код операції
NP	N	9	Номер з/п
DATER	D	8	Дата занесення документа до реєстру *
RRAX	C	29	Рахунок розпорядника*
KPK	N	7	КПК *
KFK	N	6	КФК (*для місцевих бюджетів)
KVK	N	3	КВК*
KPOL	N	6	Код організації по мережі *
KEKV	N	4	КЕКВ *
NDOC	C	32	Номер документа *
DATEDOC	D	8	Дата документа *
NDOCF	C	32	Номер документа фінзобов'язання *
DATEDOCF	D	8	Дата документа фінзобов'язання *
S	N	15,2	Сума, усього *
SO	N	15,2	Попередня оплата
MFOK	N	9	Код банку отримувача* при введенні рахунку в форматі IBAN ставиться «0»
NAZB	C	38	Назва банку одержувача *
NLSK	C	19	Рахунок одержувача * Не заповнюється при введенні рахунку в форматі IBAN в поле IBANK
EDRPOUK	C	14	Код ЄДРПОУ одержувача *
POLUT	C	38	Назва одержувача *
SK	N	1	Код виду коштів *
DATERZ	D	8	дата прийняття до виконання бюджетного фінансового зобов'язання *
NPRZ	N	9	Номер з/п в реєстрі зобов'язань
EDRPOUR	C	14	Код ЄДРПОУ платника *
NAMER	C	38	Назва платника *
BUDGET	C	10	Код бюджету *
NREE	N	5	Номер реєстру *
NOTE	D	8	Дата погашення *

FLAGS	C	10	<p>Ознака обмеження оприлюднення * 1-ший символ визначає заборону публікації</p> <p>0 – публікувати 1 – не публікувати для всіх KBK крім 100, 210, 330, 360, 596, 638, 652, 662, 664</p> <p>перший символ може мати значення лише 0</p> <p>2-гий символ визначає потребу в маскуванні персональних даних</p> <p>0 – не маскувати 1 - маскувати</p>
IBANK	C	29	<p>Рахунок отримувача в форматі IBAN. не заповнюється при введенні звичайного рахунку в поле NLSK</p>

Табл. 3.1. Структура імені файлу [8]

Зірочкою (*) відмічено обов'язкові для заповнення реквізити документів.

Регламент роботи дистанційного обслуговування з використання програмно-технічного комплексу «Клієнт казначейства – Казначейство» (рис. 3.1.)

**Регламент
роботи системи дистанційного обслуговування
з використанням програмно-технічного комплексу
«Клієнт казначейства – Казначейство»**

№	Час	Назва операції
1.	Цілодобово	Формування, візування та відправка електронних документів користувачами (клієнтами) у програмно-технічному комплексі «Клієнт казначейства – Казначейство».
2.	Цілодобово	Перегляд користувачами (клієнтами) інформації про проходження електронних документів, інформації щодо руху коштів на рахунках, формування та друк документів, виписок з рахунків клієнтів.
3.	Після 11:00 за попередній операційний (банківський) день	Отримання користувачами (органами, що контролюють справляння надходжень бюджетів, місцевими фінансовими органами) виписок з рахунків за надходженнями бюджетів: - виписки для завантаження зберігаються не більше 7-ми календарних днів; - виписки для повторного завантаження зберігаються не більше 3-х календарних днів.
4.	У робочі дні ¹ : понеділок - четвер з 9:00 до 16:30; п'ятниця з 9:00 до 16:00	Прийняття електронних документів клієнтів із системи дистанційного обслуговування «Клієнт казначейства – Казначейство» до облікових систем Державної казначейської служби України АС «Є-Казна Доходи» (код банку 899998), АС «Є-Казна» (код банку 820172).

¹ У передсвятковий день скорочується на 1 годину.

Рис. 3.1. Регламент роботи дистанційного обслуговування з використання[8] програмно-технічного комплексу «Клієнт казначейства – Казначейство»

Таким чином формується політика безпечної обробки електронної інформації шляхом захисту її від несанкціонованого доступу й модифікації, комп'ютерних вірусів та інших небезпечних впливів. Створення та запровадження у казначейську практику високоефективної комп'ютерної техніки та програмних продуктів вимагає подальшого розвитку та вдосконалення системи захисту

інформації, що дозволить значно підвищити її безпеку, надійність і достовірність, а відтак приймати виважені й обґрунтовані управлінські рішення у бюджетній сфері.

З розширенням функціональних повноважень органів казначейства, з ускладненням завдань, що стоять перед ними в процесі виконання бюджетів усіх рівнів, потрібно модернізувати програмні комплекси та й усю технологічну платформу системи казначейства. Впровадження нових інформаційних технологій дозволить своєчасно реагувати на нові завдання, що постають перед органами казначейства відповідно до потреб суспільного розвитку, гнучкіше адаптуватись до змін у законодавстві та нормативній базі. А це в свою чергу збільшить функціональність та забезпечить безперебійну роботу всієї системи казначейства, підвищить ступінь достовірності інформації й оперативність її опрацювання для прийняття виважених рішень щодо управління державними фінансами.

Висновки

У даній роботі були вирішено наступні завдання: розглянуто сутність казначейського обслуговування бюджетних коштів; визначено правове забезпечення казначейського обслуговування бюджетів; проаналізовано казначейське обслуговування бюджету за доходами; досліджено казначейське обслуговування бюджету за видатками; проаналізовано захист інформації при забезпеченні казначейського обслуговування бюджетів; визначено напрями розвитку казначейського обслуговування бюджетів.

Таким чином, під час написання роботи був проведений комплексний аналіз казначейської системи обслуговування бюджету. Суть діяльності Казначейства України полягає в тому, що воно забезпечує казначейське обслуговування шляхом обліку надходжень, податків, зборів та інших обов'язкових платежів та проведення видатків державного бюджету через оплату рахунків суб'єктів господарської діяльності, які виконали роботи, надали послуги відповідним розпорядникам коштів.

Оцінюючи існуючу законодавчу базу, можна зробити висновок про те, що правове становище, компетенція, статус, функції і завдання органів Казначейства України здебільшого врегульовані. Разом з тим, потрібне правове регулювання даного інституту або спеціальним розділом Бюджетного кодексу України, або окремим правовим актом.

Аналізуючи діяльність органів Казначейства України, дослідження дозволяє констатувати: в Україні створена повноцінна, єдина централізована казначейська система обслуговування бюджету.

Казначейське обслуговування бюджету за доходами регулюється Бюджетним Кодексом.

У процесі касового виконання державного та місцевих бюджетів органи казначейства здійснюють облік надходжень податків, зборів, інших обов'язкових платежів та проведення видатків розпорядників бюджетних коштів через оплату рахунків установ і організацій, які виконали роботи, надали послуги відповідним розпорядникам коштів.

На підставі аналізу практики виконання Державного бюджету України за період 2019-2020 рр. можемо зробити наступні аналітичні висновки.

Передусім слід відмітити, що досліджуваний в даній роботі період виконання державного бюджету припадав на час несприятливої зовнішньоекономічної кон'юнктури та нестабільності на світових фінансових ринках пов'язаної з пандемією COVID-19. В процесі виконання Державного бюджету спостерігаються значні відхилення між затвердженими законом показниками доходів та їх фактичним виконанням, що є свідченням недоліків як планування, так і виконання Державного бюджету.

В Україні формування бюджету з дефіцитом зумовлюється тим, що в нашій країні є значна потреба у проведенні реформ у багатьох сферах життєдіяльності держави, фінансуванні розвитку інфраструктури, підвищенні якості адміністративних і соціальних послуг. Для їх забезпечення необхідно залучити

додаткові джерела фінансування шляхом більш активного використання економічного потенціалу країни.

Однак, за умов подальшого нераціонального використання позикових ресурсів, зокрема спрямування їх переважно на соціальні цілі, а не на реалізацію інноваційно-інвестиційних проєктів, що не забезпечуватиме економічне зростання, подальше збільшення обсягу державного боргу країни несе загрозу фінансовій стабільності та підвищує ймовірність настання дефолту в країні.

Проблемами розвитку казначейського обслуговування державного бюджету є об'ємність та складність форм звітності про використання фінансових ресурсів державного бюджету, виконання бюджету та кошторисів, проблема кадрової плинності, що викликана сукупністю наступних чинників: занадто завищені кваліфікаційні вимоги, значне навантаження, низький рівень оплати праці, який веде до зниження мотивації до трудової діяльності тощо.

Важливими заходами для вирішення виявлених проблем в системі казначейського обслуговування бюджетних коштів є: ефективне використання тимчасово вільних залишків коштів на ЄКР; активізація діяльності органів ДКСУ, пов'язаної з випуском державних цінних паперів; чіткий розподіл функцій і повноважень, що стосується використання бюджетних коштів між органами ДКСУ та Міністерством фінансів України; розширення повноважень органів казначейства в плані посилення контролю за витрачанням бюджетних коштів; виділення коштів з державного бюджету розпорядникам коштів на основі їх реальних потреб; вдосконалення існуючої нормативно-законодавчої бази, що регулює процес казначейського обслуговування державного бюджету; спрощення форм звітності та механізму її подання до органів ДКСУ; вирішення існуючих кадрових проблем шляхом покращення умов праці, грошового забезпечення, а також підвищення кваліфікаційного рівня; створення єдиної інформаційної бази з повною інформацією про кожного окремого розпорядника бюджетних коштів.

Поряд з цим використання програмно-технічного комплексу «Клієнт Казначейства-Казначейство» забезпечує формування політики безпечної обробки електронної інформації шляхом захисту її від несанкціонованого доступу й модифікації, комп'ютерних вірусів та інших небезпечних впливів. Створення та запровадження у казначейську практику високоефективної комп'ютерної техніки та програмних продуктів вимагає подальшого розвитку та вдосконалення системи захисту інформації, що дозволить значно підвищити її безпеку, надійність і достовірність, а відтак приймати виважені й обґрунтовані управлінські рішення у бюджетній сфері.

Список використаних джерел

Законодавчі акти України

1. Конституція України: закон України від 28 червня 1996 року (Редакція від 01.01.2020) № 254к/96–ВР, Відомості Верховної Ради України, 1996, № 30, ст. 141.3.
2. Бюджетний кодекс України: від 08.07.2010 (Редакція від 20.09.2015) № 2456–VI, Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 50–51, ст.572.
3. Податковий кодекс України: від 02.12.2010 (Редакція від 14.10.2020) № 2755–VI, Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 13–14, № 15–16, № 17, ст.112.
9. Порядок відкриття аналітичних рахунків для обліку операцій в системі Державної казначейської служби України, затверджений наказом Державної казначейської служби України від 27.12.2013 № 217.
10. Постанова Про внесення змін до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні: 15.08.2019 № 108.
11. Постанова Про затвердження нормативно–правових актів з питань інформаційної безпеки: від 26.11.2015 № 829.

12. Лист Державної казначейської служби України Щодо запровадження АС "Є-Звітність»: від 31.01.2018 № 14-08/94-1951.

Наукова література

13. Демидов О. Як підвищити ефективність і результативність державного управління// Казна України. - 2015. - № 4. – 120 с.

14. Канєва Т.В. Формування бюджетної політики в умовах трансформації економіки. *Економічний вісник університету. Переяслав-Хмельницький державний університет імені Григорія Сковороди*. 2021. Вип. 48. С. 202–209.

15. Курганська Е.І Економічна сутність та роль ЄКР в системі казначейства.Збірник наукових праць "Економічний аналіз".Тернопіль:Випуск 11, ч.1 , 2016, 160 с.

16. Курганська Е.І. Управління фінансовими ресурсами в системі казначейства: практика та прагматика. Збірник наукових праць «Вісник соціально-економічних досліджень». - Одеса: ОНЕУ. Випуск 3. - № 54- 2015.

17. Лазебник Л.Л. Щодо теорії фінансової політики: дослідження в координатах організаційно-економічних відносин. Актуальні проблеми економіки. -2011. - № 9(63). - С.51-64.

18. Муніципальні фінанси: / За ред. О.П. Кириленко. Тернопіль: Астон, 2015. 360 с

19. Опарін В.М. Фінанси: Загальна теорія: К.: КНЕУ, 2013. 240 с.

20. Панасик В.М. Податковий облік / В.М. Панасик, Є.К. Ковальчук, С.В.

Бобрівець: навч. посіб. - Тернопіль: Карт-Бланш, 2012. - 263 с.

21. Петровська І. О., Клиновий Д. В. Фінанси: К.: ЦУЛ, 2012. — 300 с.

22. Податкова політика України: стан, проблеми та перспективи: монографія / П.В. Мельник, Л.Л. Тарантул. - К.: Знання, 2013.675 с.

24. Сушко Н. І. Повноваження казначейських органів в контексті реалізації положень бюджетного кодексу /Казна України. - 2016. -№ 3. – 26 с.

25. Сушко Н.І. Модель казначейського обслуговування державного бюджету України в умовах застосування міжнародних стандартів бухгалтерського обліку // Збірник праць всеукраїнської науково-практичної конференції «Фінансова політика у системі соціально-економічного розвитку України» - К: Київ Нац. торг. - екон. ун-т, 2015 – 240 с., 120 с.

26. Фінанси. Підручник / С.Я. Боринець, З.С. Варналій, та ін. Київ : Видавництво Ліра-К, 2017. – 720с.

27. Чугунов І.Я. Бюджетна стратегія суспільного розвитку. К.:Київ.нац.торг.екон.ун-т, 2021. 532 с.

28. Юхименко П. І. Сучасні тенденції і стратегія фінансової політики України. Фінанси України. 2015. № 10. С. 101–110.

29. Положення про Державну казначейську службу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2015 року (зі змінами та доповненнями)– Режим доступу: www.treasury.gov.ua

30. Про затвердження Порядку організації роботи органів Державної казначейської служби України в процесі казначейського обслуговування державного бюджету за витратами.: Наказ Державної казначейської служби України від 07.06.2013 № 101 (Редакція від 26.06.2020) – Режим доступу : www.treasury.gov.ua

31. Наказ Міністерства фінансів України Про затвердження Порядку казначейського обслуговування доходів та інших надходжень державного бюджету: від 29.01.2013 № 43 (Редакція від 23.06.2020) Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0291-13#Text>

32. Квартальний звіт про виконання Державного бюджету України за перше півріччя 2020 року. Режим доступу: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/richniy-zvit-pro-vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu-ukraini-za-2015-rik>

33. Інформація щодо підключення до системи дистанційного обслуговування клієнтів через ПТК "Клієнт Казначейства - Казначейство" станом на 01.10.2020, Режим доступу: <https://www.treasury.gov.ua/ua/kliyent-kaznachejstva-kaznachejstvo/statistika>

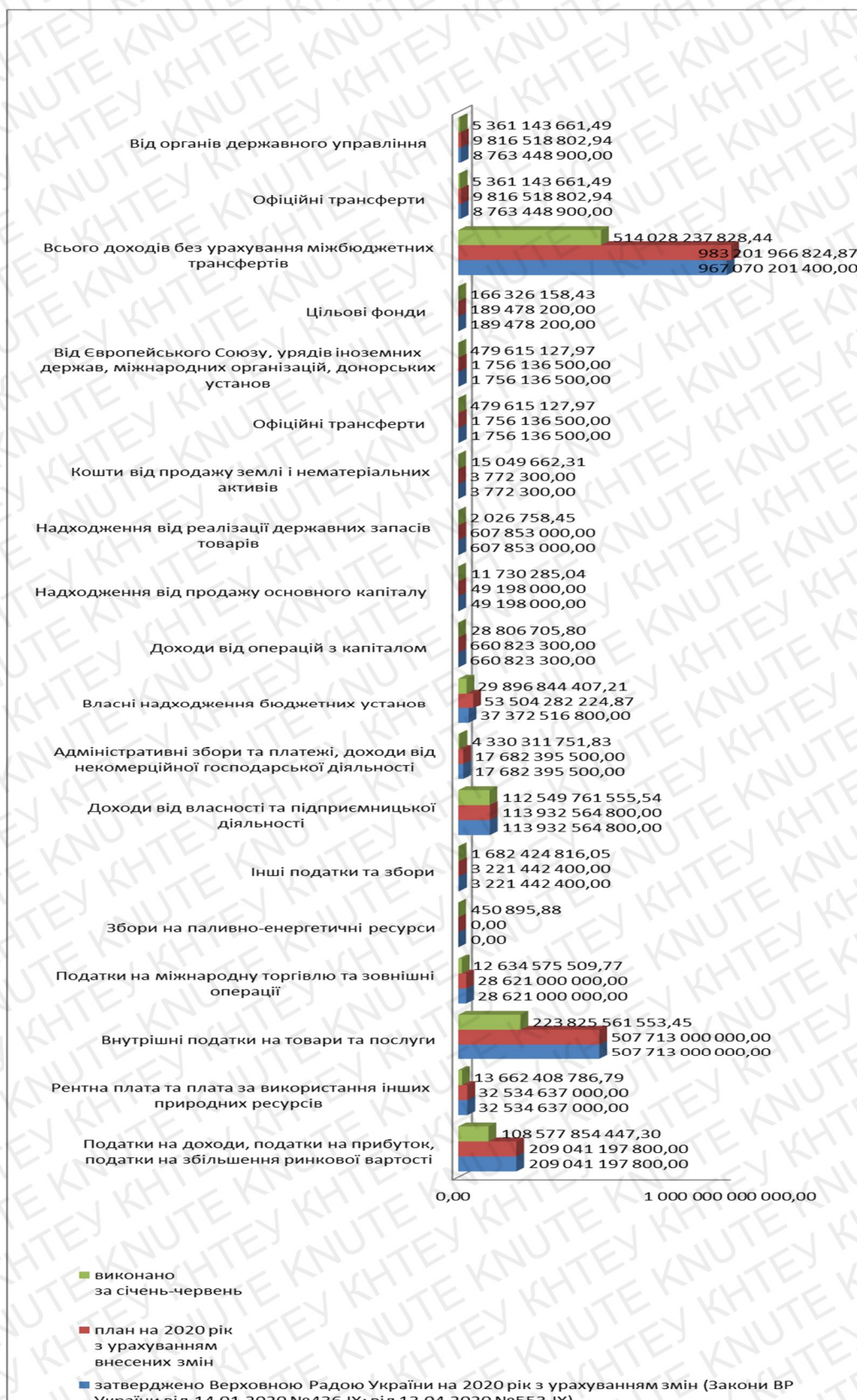
34. Навчальний посібник / Крутова А.С., Близнюк О.П., Лачкова Л.І. та ін.— Х.: Видавництво «Лідер», 2013. – 560 с.

35. Фінанси: за ред. О.Я. Стойка. –К.: Алерта, 2014. 432 с.

36. Термінологічний словник України [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://sites.google.com/site/finansipov/slovník> (дата звернення 28.10.2021)
Додаток А

Показники виконання Державного бюджету України за перше півріччя 2020 року

Джерело: Складено за даними Державної казначейської служби України